

deSingel

Internationale Kunstcampus

THEATER

RODE ZAAL

GROTE PODIA

**IVO VAN HOVE
& TONEELGROEP AMSTERDAM**

DE RUSSEN!

VAN TOM LANOYE NAAR ANTON TSJECHOV

ZA 14, ZO 15 APRIL 2012 16 uur

2011 - 2012 THEATER

JOZEF WOUTERS & DETHEATERMAKER
VANAF WO 12 OKT 2011

IVO VAN HOVE & TONEELGROEP AMSTERDAM
DO 20, VR 21, ZA 22 OKT 2011

JOHAN SIMONS & MÜNCHNER KAMMERSPIELE
VR 25, ZA 26 NOV 2011

ANDCOMPANY&CO.
VR 2, ZA 3 DEC 2011

ABKE HARING & TONEELHUIS
DO 15, VR 16, ZA 17, DI 20, WO 21, DO 22 DEC 2011

JAN DECORTE & B'ROCK & BLOET
WO 18, DO 19 JAN 2012

ROMEO CASTELLUCCI & SOCIETAS RAFFAELLO SANZIO
WO 1, DO 2, VR 3, ZA 4, ZO 5 FEB 2012

LUK PERCEVAL & TONEELGROEP AMSTERDAM
VR 9, ZA 10 MRT 2012

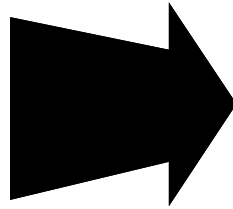
NATURE THEATER OF OKLAHOMA
VR 16, ZA 17 MRT 2012

LUK PERCEVAL & MÜNCHNER KAMMERSPIELE
ZA 31 MRT & ZO 1 APR 2012

IVO VAN HOVE & TONEELGROEP AMSTERDAM
ZA 14, ZO 15 APR 2012

JAN LAUWERS & NEEDCOMPANY & BURGTHEATER WIEN
WO 23, DO 24, VR 25 MEI 2012

ROBERT WILSON
DO 28, VR 29, ZA 30 JUN 2012

De voorstelling duurt ongeveer **5 uur 25 minuten**, inclusief twee pauzes waarvan één langere eetpauze.

eerste deel **1 uur 30**

pauze **40**

tweede deel **1 uur 30**

pauze **20**

derde deel **1 uur 25**

Nikolasja Ivanov **Jacob Derwig**
Sarah, zijn vrouw **Halina Reijn**
Nikolai Triletski **Barry Atsma**
Misja Platonov **Fedja van Huêt**
Alexandra, zijn vrouw **Janni Goslinga**
Nikolai Triletski, haar broer **Barry Atsma**
Paval Lebedjev **Hugo Koolschijn**
Zinaida Lebedjeva, zijn vrouw **Frieda Pittoors**
Sasja Lebedjeva, hun dochter **Hélène Devos**
Anne Petrovna, weduwe **Chris Nietvelt**
Sergei Voinitsev, haar stiefzoon **Roeland Fernhout**
Sofia, zijn vrouw **Karina Smulders**
Borkin, rentmeester van Ivanov **Fred Goessens**
Graaf Sjabelski, Ivanovs oom **Gijs Scholten van Aschat**
Dokter Ivov Marwan **Chico Kenzari**
Mafutka Babakina **Marieke Heebink**
Porfity Glagoliev **Leon Voorberg**
Izaak Vengerovitsj, broer van Sarah **Alwin Pulinckx**
Osip **Hans Kesting**

regie **Ivo van Hove** tekst **Tom Lanoye** naar **Anton Tsjechov** muzikale compositie **Tom Holkenborg** dramaturgie **Peter van Kraaij** scenografie **Jan Versweyveld** video-ontwerp **Tal Yarden** decor **Kloosterboer Decor BV** kostuums **An d’Huys** regie-assistent **Matthias Mooij** assistent scenografie **Ramón Huijbrechts, Roel van Berckelaer** assistent video-ontwerp **Rodrik Biersteker** hoofd techniek en productie **Götz Schwörer** productieleiding **Edith den Hamer, Sanne Hamel** techniek **Reyer Meeter, Hugo Stolwijk, Marc Bender, Emile Bleeker, Sanne de Boer, Martijn Hoogland, Karl Klomp, Timo Merkies, Daan van Oene, Pieter Roodbeen, Dennis van Scheppingen, Erwin Sterk, Ruud de Vos** stage techniek **Ruben Pieksma** uitvoering scenografie **Kloosterboer decor bv, Eddy van Gelder, Levtec** graffiti **Rupa van Teylingen** kostuumatelier **Farida Bouhbouh, Wim van Vliet, Margriet beentjes, Micheline d’Hertoge** castingadviezen **Hans Kemna** kap & grime **Roswitha Evenwel, David Verswijveren**

coproductie **Holland Festival, International Theatre Festival Dialog-Wroclaw** met dank aan **Oogappel, Daan Visser (Kleurterreur), Jelmer Noordeman (Bier en Brood)**

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ... betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

Grand café deSingel

open alle dagen 9 > 24 uur
informatie en reserveren +32 (0)3 237 71 00
www.grandcafedesingel.be
drankjes / hapjes / snacks / uitgebreid tafelen

OVER 'DE RUSSEN!'

Synopsis

Ivanov, ooit een onvermoeibare, aantrekkelijke durfal heeft zichzelf klem gereden in een huwelijk met de Joodse Sarah en een berg schulden. Hij schaamt zich voor het feit dat hij de torenhoge verwachtingen in de liefde en het werk in het landbouwcoöperatief niet heeft weten waar te maken. Elke avond vlucht hij het huis uit, weg van zijn doodzieke vrouw, zijn rentmeester Borkin en zijn haveloze oom graaf Sjabelski. Hij trekt naar de Lebedjevs die een verjaardagsfeest organiseren voor hun dochter Sasja. Zij heeft haar leven nog voor zich en koestert een diepe liefde voor de depressieve Ivanov. Maar ook het feest biedt geen soelaas: de gasten roddelen, zuipen en zoeken ruzie met Izaak, die als Jood de ideale zondebok vormt voor hun mislukte aanspraken en frustraties.

Onder de gasten bevindt zich de dorpsonderwijzer Platonov, ooit een veelbelovende student die geloofde in een nieuwe maatschappij waarin de intellectuelen en boeren de handen in elkaar zouden slaan. Het revolutionaire elan is inmiddels weggeëbd, maar Platonov kan zich maar moeilijk schikken in zijn burgerlijke leventje. Wanneer hij op het feest zijn jeugdliefde Sofia weer ontmoet, pas getrouwd met zijn vriend Sergei, houdt hij zichzelf voor dat hem een nieuwe kans wordt geboden.

Ivanov zit verstrikt in de keuzes die hij ooit te goeder trouw maakte, Platonov weigert zich neer te leggen bij dit ene leven. Zijn verlangens en pretenties kennen geen grenzen.

Beide mannen lijden aan het leven. Ze ontmoeten elkaar voor het eerst, praten, houden elkaar een tijdlang een spiegel voor, maar slagen er niet in het onafwendbare te keren. Ivanov vlucht in een relatie met de jongere Sasja en maakt zijn avonden en nachten zoek in het gezelschap van onbekenden en vage kennissen. Wanneer zijn vrouw hem met zijn maîtresse betrapt, reageert ze furieus en sterft ze kort daarop. Na haar dood neemt Ivanov zich voor om met Sasja te huwen. Zijn gevoel van zinloosheid neemt toe en wordt als een strop om zijn hals.

Platonov heeft een kind, maar dat belet hem niet om een heleboel andere vrouwen het hof te maken. Hij leeft als een jongetje dat nooit heeft leren kiezen en dat indrukken en ervaringen verzamelt zonder aan de toekomst te denken. Zijn liederlijke levensstijl charmeert gedurende enige tijd zijn vrienden, maar stilaan raakt zijn krediet op.

Beide mannen, de één gevangen in de keuzes uit zijn verleden, de ander niet in staat zijn toekomst vorm te geven, leven in onvrede met zichzelf en de maatschappij en vluchten in de roes van het nu, waarin ze zich een

ogenblik lang meester voelen van hun eigen lot. Met een noodlottige precisie voert hun levensweg hen naar het ultieme moment waarop alle troeven zijn uitgespeeld. Ze moeten aanvaarden wie ze zijn: sterfelijke wezens die hun afspraak met de geschiedenis hebben gemist.

De tekst

Anton Tsjechov (1860-1904) schreef met zijn jeugdwerken 'Platonov' (1878) en 'Ivanov' (1887) twee stukken die ver verwijderd lijken van de weemoedige toon van zijn latere werk ('Oom Wanja', 'De Meeuw', 'Drie Zusters' en 'De Kersentuin'). In 'Platonov' en 'Ivanov' toont hij mensen gedreven door eigenbelang en regelrecht egoïsme. De veranderende maatschappij waarin de adel plaats moet ruimen voor burgers en nieuwe rijken is de voedingsbodem voor een losgeslagen type mens, niet geworteld in het verleden en onzeker over de toekomst. Tsjechov schrijft 'Platonov' en 'Ivanov' in de nasleep van de woelige zestiger jaren van de 19e eeuw. Een periode waarin, na de afschaffing van de lijfeigenschap, de hoop ontstaat dat de Russische samenleving grondig zou worden hervormd. Tienduizenden studenten trekken naar het platteland om er, samen met de boeren in rurale communes, een nieuw leven op te bouwen. Maar wederzijdse achterdocht en een fundamenteel verschil in levensopvatting doet het experiment mislukken. Een heleboel ontgoochelde intellectuelen en jonge idealisten zwerven in Tsjechovs jeugdwerken rond. Platonov en Sofia zijn de meest markante voorbeelden van deze verbitterde generatie. Platonov heeft een strijd met zijn vader uitgevochten en alle banden verbroken met de aristocratische klasse waartoe hij behoorde. Maar nu de revolutionaire communedroom is verzand, heeft hij zich teruggetrokken als dorpsonderwijzer. Enfant prodige, op handen gedragen door enkele vrienden, nog steeds rad van tong en bovengemiddeld begaafd, maar in wezen gefrustreerd in zijn burgerlijke leventje als huisvader. De vaders en Joden moeten het ontgelden. Hij is rusteloos en leeft in onvrede met zijn omgeving. Ook Sofia is van een bevlogen studente getransformeerd in een berekenende jonge vrouw die de materiële zekerheid verkiest boven haar oude politieke idealen. Wanneer ze elkaar weer ontmoeten, flakkert een liefde op die haar houdbaarheidsdatum al lang heeft overschreden. Waar ze verliefd op worden, is het gekoesterde beeld van hoe ze ooit waren, tien jaar eerder. Ook Ivanov heeft geprobeerd op het platteland zijn leven te maken. Hij is nog steeds lid van het landelijk comité dat poogt agrarische vernieuwingen door te voeren, maar is gestrand in zijn experimenten. Ook zijn huwelijk met de Joodse Sarah is in het slop geraakt. Nu ze ziek is, slaagt hij er niet in de zorg voor haar op zich te nemen. Hij voelt zich leeg en begrijpt niet hoe zijn leven zo fout is kunnen lopen. In tegenstelling tot Platonov geeft hij niet de anderen, maar zichzelf de schuld van zijn niet gerealiseerde idealen.

Beide mannen reageren heel verschillend op de diffuse onvrede die hun leven bepaalt: Ivanov is depressief en lijdt onder de verloren samenhang, Platonov attaqueert het bestaan met een rusteloze honger naar meer. Meer drank, meer vrouwen, meer alternatieve levens. Het is hun verwoede poging om de melancholie te keren die de kern uitmaakt van de tekst van Tom Lanoye: een ontroerend, genadeloos en herkenbaar portret van de hedendaagse mens. Auteur Tom Lanoye (1958) is met zijn toneelbewerking van Tsjechovs stukken niet aan zijn proefstuk toe. Zijn theaterwerk wordt gespeeld op talloze Europese podia. Eerder bewerkte hij ondermeer Shakespeare's koningsdrama's voor Luk Perceval ('Ten Oorlog';1997), de roman Mephisto van Klaus Mann als 'Mephisto for ever' voor Guy Cassiers (Toneelhuis, 2006) en schreef hij 'Fort Europa' voor Johan Simons. De tekst van 'De Russen!' wordt uitgegeven bij Prometheus (Amsterdam). Tom Lanoye woont en werkt in Antwerpen en Kaapstad. Hij is één van de meest gelezen en gelauwerde schrijvers van het Nederlandse taalgebied en heeft zich bewezen in vrijwel alle literaire genres. In 1985 verscheen zijn prozadebuut 'Een slagerszoon met een brilletje'. Daarna o.a. de romans 'Kartonnen dozen', 'Het goddelijke monster', 'Zwarte tranen', 'Boze tongen' en 'Het derde huwelijk'. Zijn boeken werden bekroond met talloze literaire prijzen. Recentelijk won Lanoye de Gouden Uil Publieksprijs en Henriette Roland Holst-prijs voor zijn roman 'Sprakeloos'. In maart 2012 schreef hij het Boekenweekgeschenk 'Heldere Hemel', een eer die slechts weinige schrijvers te beurt valt.

De regie

'De Russen!' is een dissectie van het onbehagen van de mensen, hun onrust, hun ontevredenheid. Het is een diagnose van onze tijd waarin een gevoel van een gemeenschap enkel nog bestaat in virtuele gemeenschappen als facebook of twitter. In 'De Russen!' zien we een koor van individuen zonder een gedeelde identiteit of gezamenlijke overtuigingen. Het ideaal van het collectief is opgeschoven naar individualisme. De maatschappij is geworden tot een groep van individuen, een groep eilanden. Ieder probeert zijn eigen hachje te redden, zijn eigen geluk af te dwingen met weinig empathie voor de anderen. De Russen! toont de teleurgang van de samenleving waarin elke vorm van gemeenschappelijkheid ontbreekt. Het is ieder voor zich, *sauve qui peut*. De groep heeft geen samenhang meer omdat alleen individuele en materiële belangen worden nagestreefd. Men zou deze mensen hangvolwassenen kunnen noemen die rondhangen op een plek en overlast veroorzaken. In dit geval is de overlast van emotionele en psychische aard. Iedereen projecteert zijn frustraties op de Joden als zondebok. Maar dat is slechts een schijngevecht. De vraag naar de zin van het leven komt als een hardnekkige migraine telkens weer opzetten. Op het einde van 'De Russen!' zijn Platonov en Ivanov dood. Platonov wordt per toeval dodelijk getroffen en Ivanov pleegt zelfmoord. Betekenisvol is

© Jan Versweyveld

de reactie van de verbitterde Borkin: “Als ik iets kan betekenen?”. Terwijl hij tijdens de schietpartij niets gedaan heeft om het drama te vermijden. Een brutaal einde van een stuk over een samenleving waar gemeenschapszin totaal ontbreekt en mensen pure individualisten zijn geworden.

De scenografie

Scenograaf Jan Versweyveld situeert het feest op een immens dak als een grootstedelijke woestenij, verloren tussen hemel en aarde. Van het feestgedruis is niets te merken, op de lichtflitsen door de glazen koepels na. Het dak is de plek waar de personages even op adem komen en waar ze de gesprekken voeren die niet voor andere toehoorders zijn bestemd. Het is ‘een hangplek voor volwassenen’, een no man’s land waar, naarmate de drank zijn werk doet, alle remmen worden losgegooid en basale instincten de overhand nemen. Het is een labyrint, een naargeestige locatie waar mannen op oorlogspad gaan en vrouwen hun strikken zetten, waar het onderscheid tussen jager en prooi als in een videogame steeds diffuser wordt. Naarmate de avond verstrijkt en de wereld om Ivanov en Platonov heen meer en meer oplost in die van hun eigen melancholische geest, vult video-ontwerper Tal Yarden de ruimte met bevreemdende wensdromen en groteske angstvisioenen. De muziek die Tom Holkenborg componeerde is een mix van harde elektronische soundscapes en organische instrumenten die perfect de leegte en duisternis van de personages volgt. ‘De Russen!’ speelt in een wereld waar niets echt tot stand komt, waar het feest een gerucht is en waar de dromen en angsten van de gasten één ogenblik lang opgloeien alvorens voorgoed te verdwijnen.

De muziek

Musicus, producer, remixer; eenmansband ‘Junkie XL’ Tom Holkenborg (1967) brak in 2002 wereldwijd door met zijn remix van A Little Less Conversation van Elvis Presley. Sinds 2003 woont en werkt Holkenborg in de Verenigde Staten. In 2008 kwam zijn vijfde studioalbum uit, daarnaast maakt hij remixes voor onder andere Britney Spears en Madonna, soundtracks voor films en computerspellen. Holkenborg: “Hoewel dit mijn eerste compositie voor het theater is, voelt het als een logische volgende stap in mijn muzikale ontwikkeling. In mijn hele carrière heb ik steeds de vernieuwing opgezocht, cross-overs met andere disciplines en culturen. Vorig jaar leidde dat tot het openingsprogramma van de Nederlandse Dansdagen. Het is een eer voor mij om nu met grootheden als Ivo van Hove en Tom Lanoye te mogen werken aan ‘De Russen!’. Het inspireert mij om met hen de onvrede en liefdeloosheid van 19e eeuwse Russen te bewerken tot een stuk dat voelt als een ongemakkelijke spiegel voor onze tijd.”

Bron: www.tga.nl

Ivanov: "We hebben alles alleen te danken aan onszelf, Misja, maar zelfs het gewicht van die schuld voel ik niet meer. Ik voel niets!"

Platonov: "Ik voel me platgewalst, door monsterachtige schaamte."

Ivanov: "Ik ben zelfs de schaamte voorbij..."

Ivanov: "Alleen een stompzinige kan houden van het leven."

Platonov: "Misschien moeten u en ik samen de boel ontvluchten."

Ivanov: "U en ik? Zoals de kreupele die de blinde helpt?"

Platonov: "Misschien komen ze samen verder dan alleen."

Ivanov: "U begrijpt het nog altijd niet. Waarheen wilt u gaan? En als we arriveren, waar dan ook: wat dan? Wat dan!"

Platonov: " 'Hier' houdt nooit meer op. 'Hier' is voor altijd."

Bron: De Russen!, Tom Lanoye

© Jan Versweyveld

DE TIJD IS RIJP OM TSJECHOV WEER TE SPELEN. INTERVIEW MET IVO VAN HOVE

“Mensen kiezen niet meer voor idealisme, maar voor wie hun tijdelijk tekort kan invullen.” Een gesprek met regisseur Ivo van Hove over hoe de Belgische politieke impasse en die in het werk van Anton Tsjechov naadloos in elkaar overgaan.

U was vorig seizoen de centrale gast in deSingel. Is die plek voor u meer dan een zoveelste presentatie- of productieruimte?

Mijn relatie met deSingel gaat een heel eind terug. De opleiding Dora Van der Groen was er gevestigd, waar ik lange tijd les heb gegeven. Er waren de eerste grote voorstellingen van mijn studenten, collectieven als De Koe en STAN, en evengoed heb ik er werk van Europese topregisseurs als Peter Brook gezien. Maar bovenal heb ik er samen met mijn vaste scenograaf (en levenspartner, nvdr.) Jan Versweyveld de grote zaal leren beheersen. (...)

Wijnen criticus Wim Van Gansbeke had reserves bij uw ‘vormelijk kunsttheater’. Het is allemaal wel erg esthetisch, wordt u weleens verweten.

Wim was een harde criticaster voor onze voorstellingen. Hij speelde de toentertijd nieuwe lichter, Luk Perceval en ik, ook altijd tegen elkaar uit. Luk, dat was voor hem het echte theater, het pure spel. Wim had ook moeite met het gebruik van video in theater. We waren onze tijd gewoon vooruit. Jan Versweyveld gebruikte neonlicht op de scène. Wel, dat was een revolutie! Ik herinner me nog dat we ‘Als in de oorlog’ speelden in de Beursschouwburg, en de technici wilden die neonlampen niet ophangen. Nu, ik vind mezelf geen estheet. Mij gaat het er niet om hoe mooi iets eruitziet. Een beeld wordt pas mooi door de psychologische of emotionele geladenheid die eronder zit. Om u een voorbeeld te geven uit het gewone leven: toen Jan en ik jong waren en een huis in Antwerpen betrokken, stond daar een lelijke schouw. Het was echt een vreselijk ding, maar Jan was erdoor gefascineerd en heeft zijn hele ontwerp voor de aankleding van het huis afgestemd op die schouw. Het resultaat was geweldig.

Werk en privé moet je gescheiden houden, zegt men. Maar u

ziet de samenwerking binnen het theater, binnen Toneelgroep Amsterdam, als een huwelijk. Is dat een kritiek op het Vlaamse en Nederlandse theaterbestel, waar het freelance bestaan meer regel dan uitzondering is?

Het is geen kritiek, het is de wijze waarop ik theater wil maken. Een goed huwelijk brengt elke dag iets nieuws, alleen binnen een slecht huwelijk heerst verveling. Continuïteit brengt creativiteit mee. En ik denk dat we met Toneelgroep Amsterdam daarin het goede voorbeeld geven. In het 'Antonioni Project' speelt bijna het volledige ensemble. Ik heb dat eerder gedaan met 'A Perfect Wedding' en met 'Romeinse tragedies', en heb gemerkt hoeveel deugd dat doet voor de groepsgeest. Wie kan dat trouwens: twintig acteurs op scène zetten? Toneelgroep Amsterdam heeft een ongelooflijke rijkdom waar veel theaters alleen maar van kunnen dromen. Ik vind het als artistiek leider belangrijk om af en toe die schat bijeen te hopen.

Maar anderzijds hou ik ook van kleine projecten, zoals 'Nooit van elkaar', een stuk van Jon Fosse, gespeeld door Chris Nietvelt en - nieuw bij het gezelschap - topacteur Gijs Scholten van Aschat, samen met de jonge Héléne Devos van het conservatorium Antwerpen. Het wordt een kleinoord zoals ik enkele jaren geleden ook 'La voix humaine', de monoloog door Halina Reijn, in de Monty heb geregisseerd. Zonder assistenten, met een kleine ploeg. Ik heb herontdekt dat zo'n 'primitieve' manier van werken - zoals ik lang geleden bij AKT-Vertikaal deed - heel plezierig kan zijn.

Kinderen van de zon en De Russen! werden eind negentiende, begin twintigste eeuw geschreven, maar drukken sterk de hedendaagse tijdsgeest uit: verveling, moedeloosheid.

'Kinderen van de zon' laat de schrijvende onmacht van de intellectueel tegenover sociaal onrecht zien. Je hebt een wetenschapper die bezig is met moleculair onderzoek naar de mens van de toekomst, maar ondertussen woeden buiten de cholera en de armoede. Onder de titel 'De Russen!' breng ik Tsjechovs jeugdstukken 'Ivanov' en 'Platonov': het gaat over mensen die in de provincie leven, ver weg van Moskou, en die ontevreden zijn met hun leven en daarom op zoek gaan naar een zondebok. Het is een gevoel dat de Belgische en Nederlandse politiek op dit moment beïnvloedt. De verkiezingsuitslag is een voorbeeld van mateloze irrationele ontevredenheid, waarbij men de andere de schuld gaat geven van een tekort dat men voelt. Ik wil niet zozeer de verveling - want dat is het cliché dat rond Tsjechov hangt - maar de gefrustreerde mens tonen, die alles heeft om gelukkig te zijn maar het toch niet is.

U werkt voor De Russen! voor het eerst samen met Tom Lanoye.

Tom en ik wilden al lang samenwerken. We hebben elkaar het afgelopen jaar geregeld gesproken. Ik wou 'Ivanov' en 'Platonov' niet gewoon na

elkaar spelen zoals ik met Shakespeare's 'Romeinse tragedies' heb gedaan, ik wou ze in één stuk verenigen. Ik heb intussen van Tom al 350 bladzijden binnengekregen, en er volgt nog een bedrijf. Dat wordt dus een intensieve bezigheid. Maar ik kijk er enorm naar uit: ik vind dat Tsjechov vaak te keurig gedaan wordt, de weemoed wordt bijna chic. Tom is de aangewezen persoon om die rauwere hedendaagse politieke dimensie, die in Tsjechovs teksten schuilt, bloot te leggen. En hij schrijft natuurlijk meesterlijk tragikomische dialogen. Bovendien is hij ook geïnteresseerd in de mensen die theater maken: hij praat met Jan over de enscenering, hij praat met de acteurs. Hij heeft sommige scènes ook echt voor de acteurs geschreven.

Tsjechovs personages zijn niet blind voor bepaalde problemen, maar ze missen daadkracht. Is dat ook het probleem van onze samenleving, van Pakistan tot de Belgische politiek: we verkeren in een staat van immobilisme?

Daarom wil ik die stukken ook nu opvoeren. In de jaren negentig werd weleens gezegd: "Waarom die Russen opvoeren, ze dienen enkel als vehikel om acteurs te laten schitteren." Maar ik vind dat die stukken vandaag, na meer dan een eeuw, weer écht iets betekenen. Wat moet je doen? Zoals de wetenschapper Protassov in 'Kinderen van de zon' voor je idealen kiezen, of je bezighouden met acute problemen?

In Nederland dreigt er nu een rechtse regering te komen, wat voor cultuur een directe bedreiging is: extreemrechts wil de subsidies het liefste meteen afschaffen, de gematigden willen fors besparen. Wat moet ik doen? Me bezighouden met gewoon goed theater maken? Of me engageren? Natuurlijk is het een terechte vraag: "Wat voor impact heeft theater op de wereld?" Theater heeft een economische waarde - mensen kopen een entreekaartje, een parkeerticket, ze drinken achteraf iets, en 75 procent van het budget van Toneelgroep Amsterdam gaat naar lonen - én het is afhankelijk van de economie. Meer besparen op het artistieke product is nauwelijks mogelijk, dus als er bezuinigd moet worden, dan zal dat ten koste gaan van de werkgelegenheid. En op die manier creëer je een nieuw sociaal probleem.

In 2006 bracht u een felbesproken State of the Union. In een negenpuntenplan zocht u oplossingen voor de versplintering van de sector. De Nederlandse overheid volgde uw raad op met de oprichting van acht grote stadsgezelschappen in de grote steden. Daardoor moesten sommige gezelschappen, niet altijd tot hun genoegen, fuseren.

In het verleden is er een angst gegroeid voor stadstheaters die zaten vast te roesten terwijl het interessante werk zich in de marge ontwikkelde. Daar moeten we van af, want dat is verleden tijd. Alleen maar met een

© Jan Versweyveld

sterk centrum kun je een sterke marge maken. Ik vind dat de grote gezelschappen in Vlaanderen hun verantwoordelijkheid moeten opnemen, zoals dat in Nederland is gebeurd. Bij Toneelgroep Amsterdam zijn er twee jonge regisseurs, Thibaud Delpeut en Eric De Vroedt, aan de slag die rustig naar de grote zaal toe mogen werken.

We hebben een alliantie met Adelheid Roosen en Mighty Society, waarbij het administratieve en commerciële aspect vanuit Toneelgroep Amsterdam geregeld wordt. En we hebben een samenwerking met de Toneelschuur Haarlem voor de doorstroming van jong regisseurtalent. Ook in Vlaanderen moeten de grote gezelschappen zich meer verantwoordelijk gaan voelen voor de kleine gezelschappen. Ik vind ook dat stadsgezelschappen anders beoordeeld moeten worden dan andere theatergezelschappen. Ze hebben een taak op het vlak van educatie, van doorstroming van jong én oud talent, en ze hebben een verantwoordelijkheid qua publiekscijfers. En daar mag de overheid gerust een grotere inspraak in hebben. Nu worden stadsgezelschappen nog te veel beoordeeld als 'een grote De Koe of STAN'.

U bent indertijd vanuit Vlaanderen naar Nederland getrokken. Deed u dat uit onmin met het Vlaamse theaterbestel?

Ik kreeg in Vlaanderen gewoonweg niet de kansen die er in Nederland waren. Ik heb het Zuidelijk Toneel in Eindhoven en het gerenommeerde Holland Festival geleid, momenteel leid ik het grootste gezelschap van de Lage Landen, en ik reis ook nog eens de wereld rond. Maar dat neemt niet weg dat ik, als ik diep in mijn hart kijk, nog altijd ontzettend veel zin heb om mijn schouders te zetten onder een groot project in Vlaanderen. Ik blijf die band met Vlaanderen ook koesteren. Ik volg het theater, het nieuws, de politiek.

Kijkt u door in het buitenland te werken anders aan tegen een probleem als Brussel-Halle-Vilvoorde?

Je leert de dingen in perspectief te zien. Ook dat 'immense' probleem tussen Vlaanderen en Wallonië. Toen na de laatste verkiezingen bleek dat Elio Di Rupo en Bart De Wever zouden moeten samenzitten, had ik er nochtans een goed oog in: zet twee intelligente ontevreden samen en het is de ultieme kans om tot een compromis te komen dat tegemoetkomt aan de Waalse sociale onvrede en de Vlaamse communautaire onvrede. Alleen blijkt het water ook nu weer te diep. Mensen kiezen niet meer voor idealisme, maar voor wie hun tijdelijk tekort kan invullen. En zo komen we terug uit bij Tsjechov.

Bron: Fragmenten uit interview afgenomen door Liv Laveyne, 29 september 2010, www.knack.be

OVERAL LIGT DE VERVELING OP DE LOER. INTERVIEW MET TOM LANOYE

Anton Tsjechov is voor mij, als theaterauteur, een even groot ijkpunt als Euripides, Shakespeare, Arthur Miller en Hugo Claus. Uiteraard houd ik ook veel van Tsjechovs novelles en verhalen, maar het zijn vooral zijn toneelstukken die me bekoren. De eerste reden is dat Tsjechov volgens mij een van de vroegste auteurs is van 'het moderne levensgevoel'. Een onbestemde lusteloosheid, een 'mal de vivre' dat bol staat van verveling en zwartgallige humor, en dat toch opvalt door zijn lichtvoetigheid en zijn deernis.

De tweede reden: zijn heerlijke vrouwenrollen. Mijn liefde voor toneel heb ik zoals bekend te danken aan mijn moeder, een slagersvrouw en amateur-actrice. Via haar heb ik me de terechte klacht eigen gemaakt dat er zo weinig mooie vrouwenrollen bestaan in het wereldrepertoire. Niet zo bij Tsjechov, integendeel. Voor hem hoeft een vrouw geen heiligenprentje te zijn en al evenmin een bordkartonnen feeks, ook geen hersenloze schone of een gefortuneerde sloerie, wier replieken alleen dienstig zijn in het schaakspel van interessante kerels die dingen om haar hand, en die voor de rest verwachten dat ze haar mooie mond houdt... De vrouwen van Tsjechov zijn leuker en pikanter dan de meeste van zijn mannen.

De derde reden: de stukken van Tsjechov zijn ensemblestukken. In deze tijden, waarin monologen en dansvoorstellingen voor één man en een hond nog altijd opgang lijken te maken, is het een verademing eindelijk nog eens meer dan een half dozijn acteurs samen op de planken te mogen zien staan, met teksten die spreken van samenhangend drama, en die niet zijn opgetrokken uit loze kreten, onpeilbare lyriek of - oh gruwel! - jeugdherinneringen van de spelers zelf.

Ivanov en Platonov zijn voor mij twee zelfverklaarde Hamlets, twee eindeloze beoefenaars van zelfbeklag en zelfoverschatting, twee mannen die koket zijn zoals alleen mannen dat kunnen zijn, eens ze de vijfendertig zijn gepasseerd: poserend als eeuwige jongens, voelen ze zich hopeloos vermoeid en door het godganse leven bedrogen, niet wetend welke houding hun het meest respect zal opleveren bij 'de vrouwtjes'. Die van

hulpbehoevende hypochonder of die van de scheldende rebel die vrank en vrij zijn mislukkingen in hun gezicht uitlacht. De poor man's Don Juan lost dat dilemma op door van stemming te veranderen zoals anderen van ondergoed. En desondanks, nee: juist daardoor, worden ze vreemd aantrekkelijk, in het bijzonder voor de vrouwen die ze genadeloos te gronde richten.

Om het accent niet te zeer alleen bij de mannen te leggen hebben we tal van werktitels bedacht, voortbordurend op 'De vaderlozen', zoals Tsjechov zelf Platonov noemde. De moedelozen was daarvan mijn favoriet. Omdat het, in levensgevoel, een grote echo bevat met de huidige tijd. Veelvuldig zijn onze kicks, eindeloos onze vieringen, herdenkingen en feestjes - toch ligt overal verveling op de loer en is geklaag niet van de lucht. Nooit eerder waren zo veel mensen zo rijk, nooit eerder waren de vrijheid en de levensverwachting zo groot - toch heerst alom een neerslachtig en bang klimaat: "We stikken erin, klimatologisch, monetair én politiek!". Terecht of niet, opnieuw waart het besef rond dat we leven in een scharniermoment, van het ene tijdvak naar een heel ander. En dat roept, bij voorbaat, een gevoel op van groot maar onbestemd verlies. Een scherpe onvrede, waarin het tegelijk ook heerlijk zwelgen is. Het moderne melodrama.

Het uitroepteken in de titel is metaforisch, het is geen waarschuwing à la 'De Russen komen', maar een alarm naar onszelf. Die Russen dat zijn wij. Gulzige zwartkijkers, die de teleurstelling in zichzelf projecteren op de rest van de maatschappij. Het gaat over een hele generatie, man én vrouw, die grootse plannen had, maar zijn idealen zag vervliegen in algemene zelfzucht. Die teleurstelling leidt tot genot in botheid: zichzelf ongeremde vrijheden toestaan, maar die aan anderen ontzeggen. Een identiteit roemen die vroeger zogenaamd zo zuiver was, en zich beroepen op een huidige culturele, zelfs etnische catastrofe.

Ivanov en Platonov vormen als vertegenwoordigers van een teleurgestelde generatie van vroegere progressieven, twee zijden van dezelfde medaille. Platonov verlangt terug naar zijn jongere zelf en stort zich weer op drank en rokkenjagerij, Ivanov stelt zich juist passief, maar ook koket op, als vroeg bejaard slachtoffer. Ik weet niet wat erger is, passief of agressief zwelgen in mislukking. Het is wel van deze tijd. Cynisme als collectieve partydrug.

Bron: www.tga.nl en Trouw, 18 juni 2011, interview afgenomen door Hanny Alkema

IMPERFECTIE VIND IK INTERESSANT OM TOT EEN GESLAAGD KOSTUUM TE KOMEN.

INTERVIEW MET AN D'HUYS

Werkwijze

In Antwerpen studeerde ik mode, daarbij is alles op jezelf gericht. Wat mij boeit aan ontwerpen voor theater en film is dat je gezamenlijk een verhaal vertelt. Ik werk sinds tien jaar voor Toneelgroep Amsterdam met Ivo van Hove en ken inmiddels de lichaamstaal van de acteurs van het ensemble. Ik denk dat ik in de loop der jaren wel een soort signatuur heb ontwikkeld, maar in de samenwerking met Ivo is die minder zichtbaar dan in mijn overige werk. Wat ik bedenk is in functie van zijn regie. Daarbij streef ik niet naar realisme. Liever geef ik de kostuums een draai om het publiek tot nadenken te stemmen. De juiste combinatie van kledingstukken kan diepte geven aan een personage. Ik ben niet op zoek naar evidentie, ik wil de mensen prikkelen. Imperfectie vind ik interessant om tot een geslaagd kostuum te komen. Fouten in kleding zeggen meer over een personage dan een pak dat volledig is uitgewerkt. In mijn werk probeer ik een vergroting van de werkelijkheid te bereiken. Niet in de karikaturale sfeer, eerder als vervreemding. Voor mij is een kostuum nooit af, het blijft een ruwe schets.

Stap 1

Eerst lees ik het script waarna er in mijn hoofd een beeld van de beschreven werkelijkheid ontstaat. Het beeld dat ik voor me zag was vrij somber, een grauwe, grimmige sfeer. Tijdens mijn eerste gesprek met Ivo bleek dat beeld langs geen kanten overeen te komen met wat hij in gedachten had. Tjechovs stukken spelen op het platteland, maar Ivo plaatst ze nadrukkelijk in een stedelijke omgeving. Zijn regie is zo definiërend, daar moet je als ontwerper wel in meegaan. Ik ging naar huis, las het stuk voor een tweede keer en begon met de nieuwe informatie opnieuw na te denken.

Stap 2

Voor Toneelgroep Amsterdam werk ik vrijwel altijd met gekochte kleding. Op basis van de tekst ga ik op zoek naar fotobeeld. Ik ontdekte een boek van Jurgen Teller die werk van modeontwerper Marc Jacobs heeft gefotografeerd, heel inspirerend. De personages in 'De Russen!' zijn individuen, op zoek naar zichzelf. Ze moesten er voor mij totaal verschillend uit zien, het mocht geen homogeen beeld worden. Tellers foto's tonen een grote diversiteit: niet alleen qua leeftijd van de modellen, maar ook qua sfeer. Die foto's sla ik op in mijn geheugen, maar daarna leg ik het boek weer weg. Ik wil geen kopie maken van bestaande beelden. De modellen op de foto's hebben bovendien een andere lichaamstaal dan de acteurs die ik moet kleden. Vanaf dat punt volg ik mijn intuïtie.

Stap 3

Behalve de inbreng van Ivo is ook het gesprek met de dramaturg Peter van Kraaij van groot belang. Ik wil de personages helemaal kennen voor ik kostuums ga zoeken. Hoe verhouden ze zich tot elkaar, welk verleden heeft hen gevormd tot wie ze zijn? Verder heb ik nauw contact met Jan Versweyveld die gaat over de scenografie. We overleggen altijd van tevoren, zodat we bepaalde aspecten op elkaar kunnen afstemmen. Pas daarna begint de zoektocht naar kleding. Ik werk zowel met nieuwe kleren als met tweedehands. Dat laatste is belangrijk; vintage heeft al een geschiedenis in zich die je zelf niet kunt bedenken. De nieuwe kleding is vaak wat duurder, ik ga voor de betere materialen. Geen synthetisch spul, maar - bijvoorbeeld - zijde; daar valt het licht zoveel mooier op. En de acteurs vinden het ook fijner om aangename materialen te dragen. Zeker bij schoenen is dat belangrijk. Vanaf de eerste repetitiedag zorg ik dat er kleding is. Geen aparte repetitiekleding, maar een voorstel voor de definitieve kostuums. Tot de première heb ik het gevoel dat ik dingen kan blijven aanpassen, maar op een gegeven moment moet je toch stop zeggen - ook om het werkbaar te houden voor de acteurs.

Enkele rollen

Ik heb ernaar gestreefd alle personages er anders uit te laten zien, behalve de hoofdrollen Ivanov en Platonov, gespeeld door Jacob Derwig en Fedja van Huêt, van wie ik visueel een soort tweelingbroers heb gemaakt. Ze maken een vergelijkbare crisis door, hoewel ze daar verschillend op reageren. Ivanov en Platonov zijn mannen die niet erg om hun uiterlijk geven. Ze dragen donkere jeans, overhemden en colbertjasjes, een beetje kleinburgerlijk.

Hélène Devos is Sasja, Ivanovs minnares. Zij vecht voor zijn liefde en neemt de touwtjes zelf in handen. Ze draagt een broek met bloemendessin, een zwart hemdje, leren vestje en sportschoenen. Halina Reijn speelt Ivanovs echtgenote Sarah, een Joodse vrouw die

heeft gebroken met haar familie en er daarom van Ivo beslist niet Joods uit mocht zien. Ze heeft een ouderwetse gele jurk aan die haar jong en aantrekkelijk maakt.

Alexandra is de dochter van een generaal. Ze komt van het platteland en heeft iets provinciaals. Als ze naar het feest in de stad gaat, draagt Janni Goslinga een rode jurk, die net een beetje fout is. Hij valt op door de kleur, maar heeft niet de juiste klasse.

Gijs Scholten van Aschats personage Sjabelski is een parvenu. Hij wandelt met veel flair door het leven, maar heeft ook een arrogant kantje en denkt dat hij zich alles kan permitteren. Gijs krijgt van mij een zwart pak met een wit hemd. Zijn kostuum is gebaseerd op een foto van Teller waarop twee afgeleefde mensen op bed liggen.

Bron: www.joukjeakveld.nl

Ivo van Hove © Jasper Zwartjes

IVO VAN HOVE

“Ze noemen me een bad boy en een iconoclast en daar voel ik me goed bij.” Ivo van Hove (Kwaadmechelen, 1958) is één van de meest baanbrekende, veelzijdige en internationaal georiënteerde theatermakers uit onze contreien. Hij was/is tegelijk regisseur, directeur, programmator, lesgever. Hij begon zijn carrière als toneelregisseur in 1981 met producties van eigen hand ('Ziektekiemen', 'Geruchten', 'Wilde Heren'). Vanaf het begin van de jaren tachtig vormde hij een hecht team met scenograaf en lichtontwerper Jan Versweyveld. Hij leidde AKT, Akt-Vertikaal, De Tijd, Het Zuidelijk Toneel en sinds 2001 Toneelgroep Amsterdam. Kenmerkend voor het theater van Ivo van Hove is het slopen van muren. Muren tussen woord en techniek, tussen rede en emotie, tussen vernieuwing en traditie. Theater als een zoektocht naar het moment waarop de handeling de realiteit raakt. Van Hove laat zich niet door grenzen bedwingen. Geografisch kleurt hij buiten de lijntjes. Zijn producties werden gepresenteerd op internationale podia, hij werkte met Duitse, Amerikaanse, Nederlandse en Belgische acteurs. Sinds 1984 is hij verbonden aan het Conservatorium Antwerpen, waar hij betrokken is bij het artistiek beleid. Van 1997 tot en met 2004 was Ivo van Hove directeur van het Holland Festival waar hij jaarlijks een selectie presenteerde van internationaal theater, dans en opera. Ivo van Hove heeft een dertigtal producties op zijn palmares staan en is thuis in vele genres. Ook in dit opzicht verraadt zijn curriculum een grensoverschrijdend karakter. Hij encenseerde een televisiedrama ('Thuisfront'), verscheidene opera's, onder meer bij de Vlaamse Opera de topproducties 'Lulu' en 'Der Ring des Nibelungen', en zelfs een musical ('Rent'). In 2009 ging zijn eerste speelfilm 'Amsterdam' in première. Van Hove's werk wordt geregeld gelauwerd: onder meer tweemaal een Obie Award voor beste regie van een off-Broadway productie in New York (voor 'More Stately Mansions' en 'Hedda Gabler'), de Oeuvre Prijs van Oost-Vlaanderen (1995), de Theaterfestivalprijs (1996), de Archangel Award op het Festival van Edinburgh (1999) en Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres (2004) in Frankrijk. In 2007 ontving hij in Nederland de Prijs van de Kritiek en in 2008 samen met Jan Versweyveld de Prosceniumprijs, een Nederlandse oevreprijs. Tot zijn recente Duitse producties behoren: 'Der menschenfeind' bij Schaubuehne Berlijn en 'Ludwig II' naar Visconti voor Muenchener Kammerspiele. Vorig seizoen organiseerden we een traject rond zijn oeuvre met verscheidene toneelvoorstellingen, gespreksrondes en films.

NOG THEATER IN DESINGEL

MIX VAN ZWARTE KOMEDIE EN VIRTUOSE DANS

JAN LAUWERS NEEDCOMPANY & BURGTHEATER WIEN DE KUNST DER VERMAKELIJKHEID

© Maarten Van den Abeele

WO 23, DO 24, VR 25 MEI 2012 rode zaal / 20 uur
€ 26 basis € 18 -25/65+ € 8 -19 jaar

architectuur theater dans muziek

WWW.DESINGEL.BE

T +32 (0)3 248 28 28
DESGUINLEI 25 / B-2018 ANTWERPEN

WORD **FAN** VAN DESINGEL OP **FACEBOOK**

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

BR

dS De
Standaard

Knack

CANVAS

hoofdsponsor

mediasponsors